

ХУУЛЬЧИЙН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГЫН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨНИЙ ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН

НЭГ.ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ҮНЭЛГЭЭ ХИЙХ ШАЛТГААНЫ ТАЛААР

Энэхүү үнэлгээ хийх ажлын зорилго нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн¹ 8 дугаар зүйлийн 8.1.4 дэх заалтад “энэ хуулийн 17, 18 дугаар зүйлд заасны дагуу хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөний үнэлгээ, зардлын тооцоог хийх;” гэж заассанд нийцүүлэн Хууль зүй, дотоод хэргийн яамнаас холбогдох төлөөлөл бүхий Ажлын хэсэг бафйгуулах замаар боловсруулсан Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн зүйл, хэсэг, заалтад тодорхой шалгуур үзүүлэлтийн дагуу дүн шинжилгээ хийх, үр нөлөөг тооцож, давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах, хуулийн төслийн зүйл, хэсэг, заалтыг ойлгомжтой, хэрэгжих боломжтой, хүлээн зөвшөөрөгдөх байдлаар боловсруулах болон хуулийн төслийн чанарыг сайжруулахад чиглэсэн санал, зөвлөмжийг хууль санаачлагчид хүргүүлэхэд чиглэгдэнэ.

Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн үр нөлөөг үнэлэхдээ Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасны дагуу Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын² 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Хуулийн төслийн үр нөлөө тооцох аргачлал” /цаашид “аргачлал” гэх/-г баримтлан доорх үе шаттайгаар гүйцэтгэнэ. Үүнд:

Нэг.Шалгуур үзүүлэлтийг сонгох

Хоёр.Хуулийн төслөөс үр нөлөө тооцох хэсгээ тогтоох

Гурав.Урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу үр нөлөөг тооцох

Дөрөв.Үр дүнг үнэлэх,

Тав.Санал, зөвлөмж өгөх.

Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.1.3 дахь заалтад заасан хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл хэлбэрээр бичигдсэн бөгөөд хуулийн төслийг дараах бүтэц, агуулгатайгаар боловсруулсан байна. Хуулийн төсөл нь 6 бүлэг, 39 зүйлтэйгээр боловсруулагдсан бөгөөд бүлэг тус бүрд дараах агуулга бүхий зохицуулалт тусгагджээ. Үүнд:

➤ Нэгдүгээр бүлэгт Нийтлэг үндэслэл, хуулийн зорилт, хууль тогтоомж, нэр томьёоны тодорхойлолт, хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаанд баримтлах зарчим зэргийг багтаасан;

¹ Төрийн мэдээлэл сэтгүүлийн 2015 оны №25 дугаарт албан ёсоор хэвлэгдсэн.

² Засгийн газрын 2016 оны 01 дүгээр сарын 25-ны өдрийн 59 дүгээр тогтоолоор батлагдсан.

➤ Хоёрдугаар бүлэгт хуульчийн мэргэжлийн шалгалттай холбоотой зохицуулалт буюу шалгалтад оролцох өргөдөл гаргах, мэргэжлийн дадлага хийсэнд тооцох, шалгалтад оруулахаас татгалзах үндэслэл, хуульчийн мэргэжлийн шалгалт явуулах журам зэргийг тогтоосон байна.

➤ Гуравдугаар бүлэгт хуульчийн мэргэжлийн шалгалтад орж тэнцсэн этгээдэд хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл олгох, зөвшөөрөл олгохоос татгалзах, зөвшөөрлийг хүчингүй болгох, дуусгавар болгохтой холбоотой зохицуулалт.

➤ Дөрөвдүгээр бүлэгт хуульч үргэлжилсэн сургалтад хамрагдаж тогтоосон багц цагийг хангах, үргэлжилсэн сургалтыг зохион байгуулах байгууллага, хөтөлбөр, төлбөртэй холбоотой зохицуулалт.

➤ Тавдугаар бүлэгт хуульчийн эрх, үүрэг, хориглох зүйл, мэргэжлийн үйл ажиллагааны нууцыг хамгаалах, зарим хуульч буюу шүүгч, өмгөөлөгч, прокурор, нотариатчийн ёс зүйн хариуцлагын асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэх талаар зохицуулалт тусгагдсан байна.

➤ Зургадугаар бүлэгт хуульч бэлтгэх сургалтын хөтөлбөрийг магадлан итгэмжлэх, магадлан итгэмжлэлийг гүйцэтгэх байгууллагын үйл ажиллагааны нарийвчилсан журам, уг асуудалд холбогдох асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын оролцоо зэрэг харилцааг зохицуулсан байна.

➤ Долдугаар бүлэгт Монголын хуульчдын холбооны чиг үүрэг, бүтэц, зохион байгуулалт, удирдах байгууллага, санхүүжилттэй холбоотой асуудлыг зохицуулсан байна.

ХОЁР.ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ, СОНГОХ ҮНДЭСЛЭЛ

Тус үнэлгээний ажлыг хийж гүйцэтгэхдээ хуулийн төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах асуудалтай уялдуулан, аргачлалд дурдсан 6 шалгуур үзүүлэлтээс хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлж, гарах үр дагаврыг урьдчилан тогтоож чадахуйц дараах шалгуур үзүүлэлтийг сонголоо. Үүнд:

- 1.Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал;
- 2.Практикт хэрэгжих боломж;
- 3.Зорилгод хүрэх байдал;
- 4.Харилцан уялдаа;
- 5.Зардал зэрэг болно.

“Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” Хуулийн төсөлд холбогдох этгээдүүдээс ирүүлсэн санал, талуудын байр сууриа илэрхийлсэн байдлыг тандах байдлаар уг шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн холбогдох зүйл, хэсэг, заалтыг хуулийг дагаж мөрдөх этгээдүүд хуулийн зохицуулалтыг хүлээн зөвшөөрөх эсэхийг үнэлэх боломжтой гэж үзэж энэхүү шалгуур үзүүлэлт сонгосон болно.

“Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөр шинээр бий болгож байгаа зохицуулалтыг дагаж мөрдөх буюу хэрэгжүүлэх боломж байгаа эсэхийг, мөн хэрэгжүүлэх субъект, байгууллага нь хэн байх вэ гэдгийг урьдчилан тогтоох ба ингэхдээ цаг хугацааны боломж хомс байсан тул хэлэлцүүлэг, судалгааны ажлуудаас гаргасан санал, зөвлөмжид тулгуурлан талуудын байр суурийг харгалзан үзэх замаар үнэлэх боломжтой гэж үзэж, шалгуур үзүүлэлтийг сонголоо.

“Зорилгод хүрэх байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төсөл болон түүний зорилго нь хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тусгасан зорилгын хүрээнд боловсруулагдаж чадсан эсэх болон бодит үндэслэл, шаардлагад нийцэж буй байдал, хуулийн төсөлд тусгагдсан зохицуулалтууд нь төслийн зорилгыг хангахад чиглэсэн бөгөөд түүнд хүргэх боломжтой эсэхийг үнэлнэ.

Энэхүү үнэлгээг хийхдээ хуулийн төслийн үзэл баримтлал, танилцуулга, хуулийн төсөл, Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын тайлантай танилцаж, хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлагыг судлан үзсэний дагуу хуулийн төслөөс түүний зорилго болон зорилгод хүрэхэд чиглэгдсэн бөгөөд хуулийн зорилгыг тодорхой илэрхийлж чадахуйц арга хэмжээ буюу зохицуулалтыг сонгож авсан болно.

“Зардал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зардлыг “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-ын дагуу тусад нь тооцдог тул энэхүү шалгуур үзүүлэлтийн үнэлгээ уг тайлангаас тусдаа

бие даасан тайлан болж гарахыг энд тэмдэглэе.

“Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийг бүхэлд нь үнэлэх бөгөөд хуулийн төсөл Монгол Улсын Үндсэн хууль холбогдох бусад хуультай болон хуулийн төслийн зохицуулалт өөр хоорондоо нийцсэн эсэхийг аргачлалд заасан асуултад хариулах байдлаар үнэлгээг хийхээр тооцов.

ГУРАВ.ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ХЭСГИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ

Үнэлгээний ажлын энэ хэсэгт аргачлалд заасны дагуу Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслөөс үр нөлөөг нь үнэлэх зүйл, хэсэг, заалтыг сонгох буюу тогтоож, өмнөх үе шатанд сонгосон шалгуур үзүүлэлттэй үнэлэгдэх зүйл, хэсэг, заалтыг тохируулан үнэлгээ хийхэд бэлтгэх юм. Эдгээр үнэлэгдэх зүйл, хэсэг, заалтыг сонгохдоо хууль зүйн хувьд шууд үр дагавар үүсгэж байгаа буюу голлох ач холбогдолтой, үзэл баримтлалд тусгагдсан буюу зарчмын шинжтэй, мөн анхаарах шаардлагатай заалтуудыг сонгож авсан болно.

Өөрөөр хэлбэл, тус хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхдээ товч бөгөөд оновчтой байх үүднээс хуулийн төслөөс шинэлэг, хууль зүйн үр дагавар бий болгож буй, агуулгын хувьд чухал ач холбогдолтой, мөн асуудал дагуулах буюу шүүмжлэлд өртөх магадлалтай, анхаарах шаардлагатай заалтуудыг сонгож, тухайн сонгосон зүйл, заалтын үр нөлөөг судлан үнэлэх болно. Шалгуур үзүүлэлт бүрийн хүрээнд үнэлэгдэх зүйл, хэсэг, заалтыг тоймловол:

3.1.”Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд үнэлэгдэх зүйл, хэсэг, заалт:

Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслөөс дараах зохицуулалтын хүлээн зөвшөөрөгдөх байдлыг үнэлнэ. Үүнд:

- Хуулийн төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.2 дахь заалт “Хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа”;
- Хуулийн төслийн 9 дүгээр зүйл Мэргэжлийн дадлага хийсэн хугацааг тоолох журамтай холбоотой зохицуулалт;
- Монголын хуульчдын холбооны бүтэц, зохион байгуулалт.

3.2.”Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд үнэлэгдэх зүйл, хэсэг, заалт:

Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслөөс дараах зохицуулалтын практикт хэрэгжих боломжийг үнэлнэ. Үүнд:

- Хуулийн төслийн Зургадугаар бүлэг “Хуульч бэлтгэх сургалтын хөтөлбөрийн магадлан итгэмжлэл”-тэй холбоотой зохицуулалт;
- Хуулийн төслийн Дөрөвдүгээр бүлэг Хуульчийн үргэлжилсэн сургалт.

3.3.”Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд үнэлэгдэх хуулийн төслийн зүйл, хэсэг, заалт:

- Хуулийн төслийн гуравдугаар бүлэгт хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах зөвшөөрлийг хүчингүй болгох, дуусгавар болгох зохицуулалт
- Хуулийн төслийн тавдугаар бүлэг хуульчийн эрх, үүрэг, хориглолтын талаарх зохицуулалт.

3.4. “Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд үнэлэгдэх хуулийн төслийн зохицуулалт:

Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн зүйл, хэсэг, заалт нь өөр хоорондоо болон Монгол Улсын хүчин төгөлдөр үйлчилж буй бусад хууль тогтоомжтой нийцэж буй эсэхийг “харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн тусламжтайгаар тогтоох юм. Уг шалгуур үзүүлэлтээр хуулийн төслийн зохицуулалтыг үнэлэхдээ тодорхой стандарт асуултуудад хариулах замаар зохицуулалт нэг бүрийн уялдаа холбоог шалгах тул хуулийн төслийн тодорхой зүйл, хэсэг, заалт, зохицуулалтыг бус төслийг бүхэлд нь сонгон авч үнэлэх нь зүйтэй байна. Энэ шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийг бүхэлд нь энэхүү шалгуур үзүүлэлтээр үнэлэх юм.

ДӨРӨВ.ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТЭД ТОХИРОХ ШАЛГАХ ХЭРЭГСЛИЙН ДАГУУ ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ

Өмнөх үе шатанд сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үнэлэх хуулийн төслийн зохицуулалтыг тухайн шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийг ашиглан хууль тогтоомжийн үр нөлөөг үнэлэх юм. Шалгуур үзүүлэлтийг дараах шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх болно.

Хүснэгт 2

д/д	Шалгуур үзүүлэлт	Шалгах хэрэгсэл
1	Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал	Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдлын судалгаа
2	Практикт хэрэгжих боломж	Практикт турших
3	Зорилгод хүрэх байдал	Зорилгод дүн шинжилгээ хийх
4	Харилцан уялдаа	Харилцан уялдааг шалгах

4.1.ХҮЛЭЭН ЗӨВШӨӨРӨГДӨХ БАЙДАЛ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙН ҮНЭЛГЭЭ:

4.1.1.Хуулийн төслийн 4 дүгээр зүйл.Хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа

Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн 4 дүгээр зүйлд хуульд хэрэглэх нэр томъёоны тодорхойлолт хийж өгсөн үүнд хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа гэдэгт дараахийг багтаан боловсруулсан байна. Үүнд:

- Шүүгч;
- Прокурор

- Шүүгчийн туслах;
- Нотариатч;
- Өмгөөлөгч;
- Төрийн байгууллагад хуульч ажиллахаар заасан албан тушаал эрхлэхийг хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаанд хамааруулсан байна.

2012 онд Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийг хууль тогтоогч анх батлахдаа мөн хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.3 дахь заалтад “хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа” гэж шүүх эрх мэдлийг хэрэгжүүлэх, эсхүл шүүхэд бусдын эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг төлөөлөн хамгаалж хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцох, бусдад хууль зүйн туслалцаа үзүүлэх болон хууль зүйн чиглэлээр багшлах, судалгааны ажил эрхлэхийг,” гэж тодорхойлсон байсан болно.

Гэтэл мөн хуулийн 24 дүгээр зүйлд Хуульч нь дараах мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэн явуулна” гээд “хууль зүйн асуудлаар аман болон бичгээр лавлагаа, зөвлөгөө өгөх; хууль зүйн ач холбогдол бүхий баримт бичгийн эх боловсруулах, хянах, батлах; иргэн, хуулийн этгээдийн хүсэлтээр хууль тогтоомжид заасан хууль зүйн туслалцаа үзүүлэх, тэдний эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг зохион байгуулах, төлөөлөх; нэхэмжлэл, хүсэлтийг шийдвэрлэх, хохирол барагдуулахад чиглэсэн аливаа зөвшилцөх, эвлэрүүлэх, үйл ажиллагааг явуулах”-ыг мэргэжлийн үйл ажиллагааны төрөл болохыг нь хууль тогтоогч хүлээн зөвшөөрч, хуульчилсан байна.

Өөрөөр хэлбэл, яллах дүгнэлт, шүүхийн шийдвэр, хуулийн төсөл гэх мэт хууль зүйн ач холбогдол бүхий баримт бичгийг боловсруулах ажиллагаанд оролцож байгаа шүүгч, прокурорын туслахын болон бусад эрх зүйчийн үйл ажиллагааг хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагааны төрөл болохыг хүлээн зөвшөөрсөн боловч субъектынх нь хувьд тэдгээр хүмүүсийг мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхэлсэн гэдэгт хамруулаагүй үлдээсэн байсан болно.

Мөн хуульч нь иргэн, хуулийн этгээдийг шүүхэд төлөөлөх ажиллагаа буюу өмгөөллийн үйл ажиллагаа эрхлэхээс гадна хууль, эрх зүйн зөвлөгөө өгөх, эрх зүйн ач холбогдох бүхий баримт бичгийн эхийг боловсруулж өгөх зэрэг консалтингийн үйл ажиллагааг өргөнөөр эрхэлдэг болно. Иймд татвар, санхүү, банк, даатгал, уул уурхай гэх мэт нарийн төвөгтэй салбарт үйл ажиллагаа явуулдаг компаниудад хууль зүйн зөвлөгөө өгч байгааг хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа гэж үзэхгүй байхаар заасан нь үндэслэлгүй бөгөөд Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн гэж үзэж Үндсэн хуулийн цэцээс “хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа”-тай холбоотой хэсгийг хүчингүй болгох нь зүйтэй гэж үзэж байсан болно.

Учир нь хууль зүйн дээд боловсрол эзэмшсэн хүн эрх зүйч мэргэжил эзэмшдэг бөгөөд Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд хуульчийн эрх зүйн байдлыг

тодотгосон боловч “хуульч”, “эрх зүйч” гэсэн хоёр үгний ялгааг гаргаж тодорхойлоогүй болно.

2013 оны 2 дугаар сарын 8-ны өдрөөс өмнө хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байсан Шүүхийн тухай хуулийн 33 дугаар зүйлийн 33.3 дахь хэсгийг тайлбарласан Улсын дээд шүүхийн 2006 оны 08 дугаар тогтоолд “хуульч мэргэжлээрээ ажилласан хугацаа гэдэгт” “эрх зүйч мэргэжлээр хууль зүйн дунд болон дээд боловсрол эзэмшсэн хүн зайлшгүй ажиллавал зохих дараах ажил, албан тушаалд ажилласан хугацааг тооцно гээд үүнд

“А.Бүх шатны шүүхийн шүүгч, прокурор, хэрэг бүртгэгч, мөрдөн байцаагч, шийдвэр гүйцэтгэгч, өмгөөлөгч, нотариатч, арбитрч, тэдгээрийн туслах ажилтан, нарийн бичгийн дарга;

б. Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурал, Засгийн газар, бүх шатны шүүх, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Үндсэн хуулийн цэц, Прокурорын байгууллага, Төрийн албаны зөвлөл, Хүний эрхийн үндэсний комисс зэрэг төрийн бусад байгууллагуудын тамгын газар, хэрэг эрхлэх газар, ажлын албаны болон тэдгээрийн харьяа хэлтэс, тасгийн ажилтнууд;

в. Цагдаа, гааль, татвар, тагнуул, хорих, хилийн цэрэг зэрэг байгууллагын ажилтнууд;

г. Төрийн захиргааны болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, хууль зүйн товчоо, аж ахуйн нэгж, төрийн бус байгууллагуудын ажилтнууд /архивч, кодификаторч, бичиг хэргийн эрхлэгч, эрх зүйн мэдээллийн ажилтан гэх мэт/;

д. Хууль зүйн их, дээд сургууль, коллеж, түүнтэй адилтгах сургалтын байгууллагын багш, хууль зүйн эрдэм шинжилгээ, судалгааны байгууллагын ажилтнууд;”-ыг хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиппагаа эрхэлж байгаа гэдэгт хамааруулан үзсэн байна.

Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн шинэчилсэн найруулгын төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.2 дахь заалтад “хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа” гэж шүүгч, прокурор, шүүгчийн туслахаар ажиллах, нотариатчийн, өмгөөллийн үйл ажиллагаа эрхлэх, төрийн байгууллага, хуулийн этгээдэд хуульч ажиллахаар заасан ажил, албан тушаал эрхлэхийг” гэж тодорхойлсон байна.

Энд “төрийн байгууллага, хуулийн этгээдэд хуульч ажиллахаар заасан ажил, албан тушаал эрхлэхийг” гэж заасан дээр тодорхой зөрчил байна гэж үзэж байна.

Төрийн албаны зөвлөлийн 2019 оны 02 дугаар тогтоолын нэгдүгээр хавсралтаар баталсан “Төрийн захиргааны албан тушаалын тэргүүн түшмэл, түүнтэй адилтгах удирдах албан тушаалд тавигдах тусгай шаардлага”-д төрийн захиргааны тэргүүн түшмэлд тавигдах мэргэжлийн шаардлагыг “Тухайн салбарын болон албан тушаалын чиг үүрэгт хамаарах мэргэжилтэй байх” гэж заасан байна.

Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны сайдын 2014 оны А/78 дугаар тушаалаар “Мэргэжлийн чиглэл, индекс”-ийг баталсан бөгөөд мөн тушаалд “эрх зүй” гэсэн чиглэл байгаагаас “хуульч” гэсэн мэргэжлийн чиглэл байхгүй байна.

Энэ нь төрийн захиргааны албан тушаал эрхэлж байгаа иргэн нь “хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа” эрхэлсэнд тооцогдохгүй байх нөхцөлийг үүсгэхээр байна.

Ингэснээр төрийн жинхэнэ албан тушаал эрхэлж байгаа иргэн нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэг “Хууль зүйн дээд боловсролтой, мэргэжлээрээ арваас доошгүй жил ажилласан, Монгол Улсын гучин таван нас хүрсэн иргэнийг Улсын дээд шүүхийн шүүгчээр; хууль зүйн дээд боловсролтой, гурваас доошгүй жил мэргэжлээрээ ажилласан, Монгол Улсын хорин таван нас хүрсэн иргэнийг бусад шүүхийн шүүгчээр томилж болно.” гэж заасны дагуу төрийн жинхэнэ албан хаагчаас шүүгчээр томилогдох боломжгүй байдал үүсэхээр байна.

Төрийн захиргааны удирдах буюу түүнтэй адилтгах албан тушаал гэдэгт бүх төрийн захиргааны төв буюу яамдын төрийн нарийн бичгийн дарга, газрын дарга, Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч, тохируулагч агентлагын дарга, газар, хэлтсийн дарга зэрэг албан тушаал багтах бөгөөд ийм албан тушаал эрхэлж байгаа эрх зүйч мэргэжилтэй, хуульчийн зөвшөөрөл авсан иргэнийг “хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлээгүй” гэж үзэхээр хуулийн төсөлд тусгагдсан байгаа нь Үндсэн хуулийн зөрчил үүсгэж болзошгүй, төрийн захиргааны байгууллагад ажиллаж байгаа хуульчдын эрх зүйн байдлыг дордуулахаар байна.

Иймд “хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх” гэдгийг зөвхөн шүүгч, прокурор, өмгөөлөгч, нотариатч зэрэг тухайлсан мэргэжлийн үйл ажиллагаанд нийцүүлэхээс гадна, төрийн байгууллагад ажиллаж байгаа болон хуулийн этгээдэд ажиллаж байгаа хуульчийн эрхэлж байгаа үйл ажиллагааг хамруулах байдлаар дахин томъёолох нь зүйтэй байна.

Тодорхой ажлыг эрхлэн гүйцэтгэхэд шаардагдах мэдлэг, чадвар, дадлага, туршлагын цогц нь “мэргэжил” гэдэгт хамааруулсан байх бөгөөд үүнийг баталгаажуулан төрийн захиргааны албан хаагчдад тавигдах мэргэжлийн шаардлага болон мэргэжлийн индекс дотор “эрх зүй” гэсэн мэргэжил байгаагаас “хуульч” гэсэн мэргэжил байхгүй байгаа зэргээс харж болно.

Иймд холбогдох хууль тогтоомжид нийцүүлэн баталсан баримт бичигт заасан шаардлагыг ханган төрийн захиргааны байгууллагад эрх зүйн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа хуульчийг хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлээгүй гэж үзэх нь өрөөсгөл байна. Энэ төрийн захиргааны болон адилтгах ажил, албан тушаалд ажиллаж байгаа бусад хуульчдын хувьд эрх зүйн талаасаа ялгамжтай байдлыг бий болгожээ.

Өөрөөр хэлбэл шүүгч болох сонирхолтой, шүүгчид тавих болзол, шалгуурыг хангасан, одоогоор төрийн захиргааны байгууллагад эрх зүйч мэргэжилтэй хүн ажиллах шаардлага тавьсан ажлын байранд ажиллаж байгаа төрийн албан хаагч хуульчийн эрх зүйн байдлыг дордуулсан шинжтэй зохицуулалт болохоор байгаа нь Монгол Улсын Үндсэн Хуулийн Арван есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан “Төрөөс

хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” гэснийг зөрчиж болзошгүй байна.

Хуульчид тавих шаардлагыг өндөржүүлсэн нь хууль дээдлэх төрийн үйл ажиллагааны зарчмын салшгүй хэсэг. Шүүгчид нэр дэвшүүлэх шаардлага, хуульчийн эрх зүйн байдлыг зохицуулсан хууль тогтоомж нь хуульчийн мэргэжлийн онцлог, хамрах хүрээ, хуульчдын нийгмийн өмнө хүлээх хариуцлагатай уялдсан тусгай зохицуулалт хэдий ч энэ нь Монгол Улсын Үндсэн хуультай харшилж эрх зүйч мэргэжлээрээ ажилласан, хууль зүйн дээд боловсролтой иргэний шүүгчид нэрээ дэвшүүлэн, сонгон шалгаруулалтад орох эрхийг хязгаарласан шинжтэй байна.

4.1.2.Хуулийн төслийн 9 дүгээр зүйл.Мэргэжлийн дадлага хийсэн хугацааг тоолох зохицуулалтын талаар:

Хуулийн төслийн 9 дүгээр зүйлд мэргэжлийн дадлага хийсэнд тооцох жил эрхлэлтийг зааж өгсөн байна. Үүнд:

“9.1.1.шүүх хуралдааны нарийн бичгийн дарга, прокурорын, эсхүл нотариатчийн, эсхүл өмгөөлөгчийн туслах;

9.1.2.төрийн байгууллага, ашгийн төлөө бус хуулийн этгээд болон бусад хуулийн этгээдэд эрх зүйч мэргэжил шаардах үндсэн ажил, албан тушаал;

9.1.3.хууль зүйн сургуулийн багш, дадлагажигч багш, төрийн байгууллага болон ашгийн төлөө бус хуулийн этгээдийн эрх зүйн судалгааны ажилтан;

9.1.4.шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэгч, мөрдөгч, арбитрч болон эвлэрүүлэн зуучлагч, эрх зүйн хөтөч” зэргийг хамруулахаар заасан байна.

9.2.Гадаад улсад мэргэжлийн дадлага хийсэнд тооцох журмыг Хуульчдын холбооны удирдах зөвлөл батална.

Энэ нь одоо байгаа хуулийн зохицуулалтыг өргөжүүлсэн гэж харагдаж байна. мэргэжлийн дадлага хийсэн хугацаа тоолох тухай зохицуулалт нь хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх шалгалт орохтой холбоотой ач холбогдол бүхий зохицуулалт бөгөөд эрх зүйн хувьд үр дагавартай юм.

2019 оны 5 дугаар сарын 30-ны өдрийн Нотариатын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн дагуу нотариатч нь хуульч байх шаардлагыг хуулиар тавьсан бөгөөд түүнд нийцүүлэн нотариатчийн туслахаар ажилласан хугацааг мэргэжлийн дадлага хийсэн тооцохоор зааж өгсөн нь бусад хууль тогтоомжтой уялдах юм.

Хуулийн төслийн 9 дүгээр зүйлд заасан Хуульчийн мэргэжлийн дадлага гэдэгт дараах ажил, албан тушаал хамаарна.” гээд тодорхой ажил, албан тушаалыг нэрлэн зааж, тоочин бичих байдлаар хуульчилсан зэрэг нь хэтэрхий явцуу утгаар ойлгогдож байна. Өөрөөр хэлбэл хуулийн төсөлд нэрлэн зааснаас өөр бусад эрх зүйн мэргэжил шаардагдах ажил, албан тушаал байхыг үгүйсгэх аргагүй тул төсөлд зааснаас бусад ажил, албан тушаалд ажилласан тодорхой тохиолдол, эрх зүйч мэргэжлээр ажилласан

хугацаатай холбогдон маргаан гарч болзошгүй тул холбогдох зохицуулалтыг тусгах нь зүйтэй.

4.1.3. Монголын хуульчдын холбооны бүтэц, зохион байгуулалт, чиг үүргийн талаарх зохицуулалтын үнэлгээ:

Хуулийн төсөлд Монголын хуульчдын холбоог дараах чиг үүрэгтэй байхаар заасан байна. Үүнд:

1. хуульчдын эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах;
2. хууль зүйн шинжлэх ухааны хөгжлийг дэмжих, шүүхийн практик, хууль зүйн бодлогын чиглэлд судалгаа хийх;
3. хуульчдад зориулсан сургалтын бодлого, үндсэн чиглэлийг тодорхойлох;
4. хуульчийн мэргэжлийн шалгалт зохион байгуулах;
5. хуульчийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл олгох, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох, дуусгавар болгох;
6. хуульчийн үргэлжилсэн сургалт зохион байгуулах, багц цагийг тооцож, бүртгэх;
7. хуульчийн үргэлжилсэн сургалтад зориулан боловсруулсан сургалтын хөтөлбөрийг хянаж, магадлан итгэмжлэх;
8. хуульчийн үргэлжилсэн сургалт болон мэргэшүүлэх сургалтын явцад хяналт тавьж, үр дүнгийн талаар дүгнэлт гаргах;
9. хуульчийн шалгалт зохион байгуулах журам батлах;
10. сургалтын багц цагийг тооцох аргачлал, журмыг батлах.
11. хууль, дүрэмд заасан бусад гэсэн байна.

Одоо хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулиар Монголын хуульчдын холбоо нь

1. хуульчийн шалгалт зохион байгуулах;
2. хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл олгох, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох;
3. хуульчийн үргэлжилсэн болон албан бус сургалтыг зохион байгуулах, багц цагийг тооцох;
4. хуульчдын эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах;
5. Хуульчийн мэргэжлийн дүрэм батлах, сахиулах;
6. Мэргэжлийн хариуцлагын хороо байгуулан ажиллуулах;
7. шүүгчийн сонгон шалгаруулалт зохион байгуулахад оролцох;
8. хууль зүйн сургуулийг магадлан итгэмжлэх;
9. хууль тогтоох үйл ажиллагаанд мэргэжлийн шинжээчийн туслалцаа үзүүлэх;
10. хууль зүйн шинжлэх ухааны хөгжлийг дэмжих, шүүхийн практик, хууль зүйн бодлогын чиглэлд судалгаа хийх;
11. мэргэжлийн чиглэлээр бодлогын нөлөөлөл, хуульчийн нийтэд тустай мэргэжлийн үйл ажиллагаа болон төлбөрийн чадваргүй иргэдэд өмгөөллийн үйлчилгээ үзүүлэх ажлыг зохион байгуулах;
12. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн гишүүнд нэр дэвшүүлэх зэрэг нэлээд өргөн эрх хэмжээтэй байгаа болно.

2012 оны 03 дугаар сарын 07-ны өдөр батлагдсан Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулиар өмгөөлөгчийн шүүхэд төлөөлөх эрх, өмгөөллийн үйлчилгээ зэрэг өмгөөлөгчийн хууль зүйн туслалцаа үзүүлэхтэй холбоотой зохицуулалтыг нэг бүлэг болгон хуульчилж, Өмгөөллийн тухай хууль (2002)-ийг хүчингүй болгосон.

Өмгөөллийн тухай хуулийг хүчингүй болгож Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэгтгэн зохицуулснаар өмгөөлөгчдийн мэргэжлийн удирдлага, зохион байгуулалт, өмгөөллийн үйл ажиллагааны бие даасан байдал, өмгөөлөгчийн хараат бус байдал алдагдаж, мэргэжлийн ёс зүй, хариуцлага суларч, Өмгөөллийн тухай хуульд заасан өмгөөлөгчийн эдлэх нийтлэг бүрэн эрх байхгүй болж, өмгөөлөгч үйлчлүүлэгчийнхээ эрх ашгийг бүрэн хамгаалж чадахгүй байх нөхцөл байдал үүсээд бөгөөд хууль сахиулах болон прокурорын байгууллагад ажиллаж байсан хуульчид ажлаас чөлөөлөгдсөн, халагдсан, огцорсны дараа ямар нэгэн хяналт, хязгаарлалтгүйгээр шүүхэд төлөөлөх эрх авч өмгөөллийн үйл ажиллагаа эрхлэх болсон нь хууль зүйн мэргэжлийн туслалцаа үзүүлэх үйл ажиллагааны мэргэшсэн байдлыг алдагдуулах, өмгөөлөгчийн мэргэшлийн нэр хүндэд сөргөөр нөлөөлөх нөхцөл байдал үүссэн гэж үзэж Өмгөөллийн тухай хуулийн төслийн төслийг Засгийн газраас санаачлан боловсруулж, УИХ-д өргөн мэдүүлснийг 2019 оны 10 дугаар сард УИХ баталсан болно.

Ингэснээр өмгөөлөгчдийн бие даасан, хараат бус байдлыг хангах тогтолцоо бүрдэж, Монгол Улсын Үндсэн хууль, олон улсын гэрээ, конвенцид заасан иргэний хууль зүйн мэргэжлийн туслалцаа авах, өмгөөлүүлэх эрхийг баталгаатай эдлүүлэх хууль зүйн баталгаа нэмэгдэнэ хэмээн үзэж Өмгөөллийн тухай хуулийн дагуу Монголын Өмгөөлөгчдийн холбоог дахин зохион байгуулж, өмгөөллийн үйл ажиллагаатай холбоотой зохицуулалтыг тухайн хуульд хийж өгсөн тул энэ хуульд нийцүүлэн Монголын хуульчдын холбооны чиг үүргийг өөрчлөх зүй ёсны шаардлага тулгарсан байна.

Мөн Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн дагуу Монголын хуульчдын холбоо нь Мэргэжлийн хариуцлагын хороо байгуулан ажиллуулж, хууль болон Хуульчийн мэргэжлийн дүрмийг зөрчсөн хуульчид Мэргэжлийн хариуцлагын хороо нь хаалттай болон нээлтэй сануулах, шүүхэд төлөөлөх эрхийг хугацаатай, хугацаагүй түдгэлзүүлэх, хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрлийг хугацаатай, хугацаагүй түдгэлзүүлэх, хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрлийг хугацаатай, хугацаагүй хүчингүй болгох зэрэг сахилгын шийтгэлийг нийт хуульч гишүүдэд /шүүгч, прокурор, өмгөөлөгч г.м/ оногдуулсан эрх хэмжээтэй байхаар зохицуулагдсан.

Гэтэл Шүүгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 33-37 дугаар зүйлд заасны дагуу шүүхийн Ёс зүйн хороо, Прокурорын тухай хуулийн 65 дугаар зүйлийн 65.1 дэх хэсэгт зааснаар “Прокурор ёс зүйн дүрэм зөрчсөнтэй холбоотой асуудлыг шалгах, дүгнэлт гаргах эрх бүхий орон тооны бус ёс зүйн зөвлөлтэй байна.” гэж, Нотариатын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.6 дахь хэсэгт “Танхимын дэргэд нотариатч хууль болон нотариатчийн мэргэжлийн ёс зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн эсэхийг хянан

шийдвэрлэх чиг үүрэг бүхий Сахилгын зөвлөл ажиллах бөгөөд түүний бүрэлдэхүүнд шүүх, хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын төлөөлөл тус бүр хоёр, Танхимаас гурав, нийт долоон гишүүний бүрэлдэхүүнтэй ажиллана.” гэж, Өмгөөллийн тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлд зааснаар өмгөөллийн үйл ажиллагаанд заавал дагаж мөрдвөл зохих ёс зүйн хэм хэмжээ, өмгөөлөгчид хариуцлага хүлээлгэх үндэслэл, журмыг агуулсан дүрмийн дагуу Өмгөөллийн байгууллагын мэргэжлийн хороо оногдуулахаар тус тус зохицуулсан байна.

Ингэснээр нийт хуульчид буюу Монголын хуульчдын холбооны нийт гишүүдэд нэгдсэн журмаар хариуцлага хүлээлгэхээр заасан Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн зохицуулалт, түүнийг хэрэгжүүлэх асуудал нь эрх зүйн болон практикийн хувьд үндэслэлгүй болсон байна. Иймд Монголын хуульчдын холбооны бүтцэд байгаа Мэргэжлийн хариуцлагын хороо гэх бүтэц байх боломжгүй бөгөөд үүнийг Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслөөр шийдэж Хуульчдын холбоонд хуульчдад мэргэжлийн хариуцлага хүлээлгэх эрх хэмжээг оногдуулалгүй боловсруулсан байна.

Хуулийн төслийн энэхүү зохицуулалтыг хуулийг хэрэгжүүлэгч, ашиг сонирхол нь хөндөгдөж буй талууд болох шүүгч, прокурор, нотариатч, өмгөөлөгч болон бусад хуульчид хүлээн зөвшөөрөх бөгөөд үүнийгээ холбогдох хууль тогтоомжоор баталгаажуулсан болно.

Хуульчдын холбооны бүтэц нь одоо байгаагаас цомхон болж байгаа буюу уг байгууллага нь хуульчийн мэргэжлийн шалгалт зохион байгуулах, хуульчийн мэдлэг, ур чадварт тавигдах нэгдсэн шаардлагыг тодорхойлох, хуульчийн үргэлжилсэн сургалт зохион байгуулах, хууль зүйн сургуулийг магадлан итгэмжлэх, хуульчдын нэгдсэн бүртгэл хөтлөх үйл ажиллагааг зохион байгуулах чиг үүргийг хэрэгжүүлэхээр болж байна.

4.2. “ПРАКТИКТ ХЭРЭГЖИХ БОЛОМЖ” ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙН ҮНЭЛГЭЭ

Хуулийн төсөлд практикт хэрэгжих боломжийг урьдчилан тогтоох шаардлагатай дараах агуулга бүхий зохицуулалт тусгагдсан байна. Үүнд:

4.2.1. Хуулийн төслийн зургадугаар бүлэг хуульч бэлтгэх сургалтын магадлан итгэмжлэл

Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 45 дугаар зүйлийн 45.1.8 дахь заалтад “хууль зүйн сургуулийг магадлан итгэмжлэх” эрхтэй байхаар зааж хууль зүйн сургуулийг магадлан итгэмжлэх асуудал эрхэлсэн хороо түүний бүтцэд ажиллаж хууль зүйн сургуулийг магадлан итгэмжлэх журам, хууль зүйн сургуульд тавих нэгдсэн шаардлагыг боловсруулах, хэрэгжилтийг хангах ажлыг зохион байгуулах үүрэгтэй байхаар заасан болно.

Хуулийн энэ зохицуулалтын хэрэгжилтийн байдлыг хууль батлагдсанаас хойшхи хугацаагаар авч үзвэл хууль зүйн сургуульд тавигдах нийтлэг шаардлагын хүрээнд

- Оюутанд заавал эзэмшсэн байх мэдлэг, ур чадварын стандарт;
- Хууль зүйн боловсролын зохистой хөтөлбөрийн стандарт;
- Хууль зүйн сургуулийн боловсролын орчны стандарт зэргийг Хуульчдын холбооны холбогдох хороо нь тогтоосон боловч 2012 оноос хойшхи хугацаанд нэг ч хууль зүйн сургуулийг магадлан итгэмжлээгүй байна.

Үүний шалтгааныг Монголын хуульчдын холбооноос тайлбарлахдаа холбогдох дүрэм журмын төслийг боловсруулж, Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын яам, түүний дэргэдэх Боловсролын магадлан итгэмжлэлийн үндэсний зөвлөлд тус тус хүргүүлсэн боловч хуулийн сургуулийг магадлан итгэмжлэх комисс байгуулах асуудлыг хүлээн авах боломжгүй гэсэн хариу ирүүлсэн тул өнөөг хүртэл хуулийн хэрэгжилтийг хэрхэн хангах талаар тодорхой алхам хийлгүй ирсэн талаар Монголын хуульчдын холбооны тайланд тусгагдсан байна.

Боловсролын тухай хуулийн 26 дугаар зүйлд зааснаар “Боловсролын магадлан итгэмжлэл гэж нь боловсролын сургалтын байгууллагын үйл ажиллагаа, сургалтын хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн чанарт хараат бус үнэлгээ хийж, ахиц дэвшлийг дэмжин, мэргэжлийн хүрээнд хүлээн зөвшөөрөх ажиллагаа мөн.” гэж тодорхойлсон бөгөөд мөн хуульд заасны дагуу боловсролын магадлан итгэмжлэлийг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас **эрх олгосон**, ашгийн төлөө бус байгууллага хэрэгжүүлэх бөгөөд тус байгууллага нь үйл ажиллагааныхаа үр дүнг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад тайлагнахаар зохицуулсан байна. Мөн магадлан итгэмжлэх байгууллагын дүрмийг Засгийн газар батлахаар зааж Засгийн газраар дүрмээ батлуулжээ.

Энэ дагуу одоогоор боловсролын сургалтын байгууллагыг магадлан итгэмжлэх байгууллага нь Боловсролын магадлан итгэмжлэх үндэсний зөвлөл байхаар заасан байна. Боловсролын магадлан итгэмжлэх үндэсний зөвлөл магадлан итгэмжлэх шалгуур, журмыг тогтоох, **сургалтын хөтөлбөрийн магадлан итгэмжлэл хийх байгууллагыг бүртгэх** чиг үүргийг хэрэгжүүлэхээр зааснаас харахад боловсролын байгууллагын сургалтын хөтөлбөрийн магадлан итгэмжлэлийг тус байгууллагаас эрх авсан бусад байгууллага эрхэлж болохоор зохицуулсан бөгөөд энэ Боловсролын тухай хуулийн 26.7, 26.8 дахь хэсэгт “Төрөөс боловсролын магадлан итгэмжлэх үндэсний зөвлөлд бусад магадлан итгэмжлэх байгууллагыг удирдамж, нэгдсэн зохицуулалтаар хангахад дэмжлэг үзүүлнэ.”, “Монгол Улсад магадлан итгэмжлэх үйл ажиллагаа явуулах гадаадын байгууллагыг Боловсролын магадлан итгэмжлэх үндэсний зөвлөл бүртгэж, зөвшөөрөл олгоно.” гэж зааснаас илүү тодорхой харагдаж байна.

Өөрөөр хэлбэл сургуулийг бус сургалтын хөтөлбөрийг магадлан итгэмжлэл хийх эрх хэмжээ нь Боловсролын магадлан итгэмжлэх үндэсний зөвлөлөөс эрх авсан бусад этгээдэд байж болохоор Боловсролын тухай хуульд заасан байхад Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 57, 58 дугаар зүйлээр хууль зүйн сургуулийг магадлан

итгэмжлэх эрх хэмжээг Монголын хуульчдын холбоонд олгосон нь Боловсролын тухай хуультай зөрчилдсөн байснаас хууль хэрэгжээгүй байна.

Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн төслийн Зургадугаар бүлэг болон бусад холбогдох заалтад “Хууль зүйн сургуулийн эрх зүйч бэлтгэх сургалтын хөтөлбөрийн магадлан итгэмжлэл хийх” чиг үүргийг Монголын хуульчдын холбоонд олгосон нь Боловсролын тухай свурь хуультай агуулгын хувьд нийцүүлсэн байна.

Гэвч хуулийн төслийн 29 дүгээр зүйлийн 29.2 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 29.1-д заасан магадлан итгэмжлэлийг **Хуульчдын холбооноос магадлан итгэмжлэх комисс байгуулах** замаар хэрэгжүүлнэ. Магадлан итгэмжлэх комиссын бүрэлдэхүүнд хуульч эрдэмтэд, магадлан итгэмжлэгдсэн сургалтын хөтөлбөр бүхий хууль зүйн сургуулийн багш нарын төлөөлөл, хууль зүйн болон боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын төлөөлөл ажиллана.” гэж, 29.3 дахь хэсэгт “Магадлан итгэмжлэх комиссын дүрэм, сургалтын хөтөлбөрт тавигдах шаардлага, хууль зүйн сургуулийг магадлан итгэмжлэх журам, магадлан итгэмжлэлийн төлбөрийн хэмжээг Хуульчдын холбооны саналыг харгалзан хууль зүйн болон боловсролын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хамтран батална.” гэж тус тус заасан нь Боловсролын тухай хуулийн боловсролын магадлан итгэмжлэлийг зохицуулсан 26 дугаар зүйлтэй зөрчилдсөн буюу Боловсролын магадлан итгэмжлэлийн үндэсний зөвлөлийн чиг үүрэг, оролцоог үгүйсгэсэн шинжтэй байна.

Өөрөөр хэлбэл хуулийн төсөлд сургалтын хөтөлбөрийг магадлан итгэмжлэх комисс нь Боловсролын тухай хуульд заасны дагуу Боловсролын магадлан итгэмжлэлийн үндэсний зөвлөлөөс эрх авсан байх талаарх зохицуулалтыг орхигдуулсан, Боловсролын тухай хуулийн холбогдох зүйл, заалтыг эшлэн хэрэглээгүй байна. Энэ нь хуулийн төслийн хэрэгжих боломжийг бууруулах буюу Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн алдааг давтах магадлалтай байна.

Мөн хуулийн төслийн 29 дүгээр зүйлийн 29.3 дахь хэсэгт “хууль зүйн сургуулийг магадлан итгэмжлэх журам” гэсэн нэршил хэрэглэсэн нь алдаатай байх тул “сургалтын хөтөлбөрийг магадлан итгэмжлэх” журам гэж нэр томьёо, ойлголтыг нийцүүлэх нь зүйтэй.

4.2.2.Хуульчийн үргэлжилсэн сургалтын талаарх зохицуулалтын практикт хэрэгжих боломжийн талаар:

Хуулийн төсөлд зааснаар хуульч нь хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхэлсэн хугацаанаас хамааран жил бүр харилцан адилгүй багц цаг хангахаар хуульчийн үргэлжилсэн сургалтад хамрагдах бөгөөд сургалтын агуулга нь шинээр батлагдсан хууль тогтоомжийг таниулах, хуульчийн мэргэжлийн ур чадвар, мэдлэг, ёс зүйг нэмэгдүүлэх, хуулийг нэр мөр ойлгож хэрэглэх дадал төлөвшүүлэхэд чиглэгдэхээр заасан байна.

Мөн хуульчийн үргэлжилсэн сургалтыг Хуульчдын холбоо зохион байгуулах бөгөөд **шүүгч, нотариатч болон өмгөөлөгчөөр** ажиллаж байгаа хуульчдын үргэлжилсэн сургалтыг шүүхийн судалгаа, мэдээлэл, сургалтын хүрээлэн, холбогдох

холбоо, танхим болон бусад байгууллагатай хамтран зохион байгуулахаар заасан бөгөөд бусад хуульч буюу прокурор, төрийн болон хувийн хэвшлийн байгууллагын хуульч ажиллахаар заасан албан тушаалд ажиллаж байгаа хуульчийн сургалтыг Хуульчдын холбоо зохион байгуулна гэж ойлгогдож байна.

Энд прокурор хуульчийг яагаад мэргэжлийн байгууллагын сургалтын нэгжээс явуулж байгаа сургалтад хамрагдах боломжийг орхигдуулсан нь ойлгомжгүй байна. Прокурорын тухай хуулийн 43 дугаар зүйлийн 43.4 дэх хэсэгт “Улсын ерөнхий прокурорын газрын дэргэд эрүүгийн болон зөрчлийн хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, гэмт хэргийн шалтгаан нөхцөлийг судлах, прокурорыг мэргэшүүлэх сургалт, судалгааны нэгж байна.” гэж заасан бөгөөд хуулийн төсөлд энэхүү нэгжийн прокуроруудыг мэргэшүүлж байгаа үйл ажиллагааг нотариатын болон өмгөөлөл, шүүхийн байгууллагын сургалтын баазтай адилтгаж үзэлгүй орхигдуулсан байна.

Нотариатын байгууллага болон өмгөөллийн байгууллага нь дэргэдээ сургалтын нэгжгүй боловч Нотариатын танхим, Өмгөөлөгчдийн холбооны сургалтын талаарх оролцоог хангаж өгсөн мөртлөө хуулиар байгуулагдсан Прокурорын байгууллагын сургалт, судалгааны нэгжийг хуулийн төсөлд дурдалгүй үлдээх нь боломжгүй тул хуулийн төслийн хэрэгжих боломжийг нэмэгдүүлэх үүднээс хуульчийн үргэлжилсэн сургалтыг зохицуулж байгаа бүлэгт Прокурор хуульчийг Улсын ерөнхий прокурорын газрын дэргэдэх сургалт, судалгааны нэгжийн сургалтад хамрагдсныг хуульчийн үргэлжилсэн сургалтад хамрагдснаар тооцохоор хуулийн төсөлд тусгах нь зүйтэй.

Хуулийн төслийн 22 дугаар зүйлийн 22.3 дахь хэсэгт “Хуульч хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагааг 10 хүртэлх жилийн хугацаанд эрхэлж байгаа бол үргэлжилсэн сургалтын хүрээнд нэг жилд дөрвөөс доошгүй багц цагийн, 10-аас дээш 16 жил хүртэл хугацаагаар эрхэлж байгаа бол гурваас доошгүй багц цагийн, 16-гаас дээш жилийн хугацаагаар эрхэлж байгаа бол хоёроос доошгүй багц цагийн сургалтад хамрагдсан байна.” гэж хуульчийн жил тутам хангаж байх сургалтын багц цагийг зааж өгсөн байна.

Гэтэл хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.2 дахь заалтад “хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа” гэж шүүгч, прокурор, шүүгчийн туслахаар ажиллах, нотариатчийн, өмгөөллийн үйл ажиллагаа эрхлэх, төрийн байгууллага, хуулийн этгээдэд хуульч ажиллахаар заасан ажил, албан тушаал эрхлэхийг” ойлгоно гэж зааснаас үндэслэн төрийн байгууллага, хуулийн этгээдэд “эрх зүйч” ажиллахаар заасан албан тушаал эрхэлж байгаа “хуульчдын” хувьд хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхэлсэн хугацааг хэрхэн тоолох болон тэдгээр хуульч нь хуульчийн үргэлжилсэн сургалтад хамрагдах эсэх болон хамрагдах бол хэдэн багц цагийг хангах тухай асуудал ойлгомжгүй байгаа тул уг асуудлыг шийдвэрлэх зохицуулалт тусгах шаардлагатай юм.

Харин хуулийн төслөөр сургалтыг зохион байгуулах байгууллагад холбогдох талууд буюу Шүүхийн судалгаа, мэдээлэл, сургалтын хүрээлэн, Нотариатын танхим, Өмгөөлөгчдийн холбоо зэргийг татан оролцуулж байгаа нь хэрэгжих боломжийг сайжруулахын зэрэгцээ хуульчид очих үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх, хуульчийг мэргэшүүлэхэд оновчтой зохицуулалт болсон байгааг дурдах нь зүйтэй.

4.3.ЗОРИЛГОД ХҮРЭХ БАЙДАЛ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТЙН ҮНЭЛГЭЭ

4.3.1. Хуульчийн эрх, үүрэг, хориглолтын зохицуулалтын талаар:

Хуулийн төсөл нь бүхэлдээ хуульчийн эрх зүйн байдлыг тогтооход чиглэсэн зохицуулалт агуулсан боловч энэ хэсэгт хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хүчингүй болгох, түдгэлзүүлэх, дуусгавар болгох болон хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаанд хамаарах эрх, үүрэг, хориглолт тогтоосон зохицуулалтын үр нөлөөг үнэлэх юм.

Хуулийн төслийн гуравдугаар бүлэгт Хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах зөвшөөрлийн талаарх зохицуулалт тугасан байна. Хуулийн төслийн 20 дугаар зүйлийн 20.1.2 дахь заалтад “хуульчаар ажиллаж байх хугацаандаа гэмт хэрэг үйлдэж, гэм буруутайд тооцогдсон,” бол хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хүчингүй болгохоор заасан байна.

Гэтэл хуулийн төслийн 19 дүгээр зүйлийн 19.1.1 дэх заалтад “санаатай гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутайд тооцох тухай шүүхийн шийтгэх тогтоол хуулийн хүчин төгөлдөр болсон,” бол хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл олгохоос татгалзахаар заасан бол, 20.1.2 дахь заалтын дагуу хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах эрхтэй этгээд нь ямар ч төрлийн гэмт хэргийг, гэм буруугийн ямар сэдэлтэйгээр үйлдсэнээс үл хамааран гэмт хэрэг үйлдсэн бол хуульчаар ажиллах эрхийг хүчингүй болгохоор зохицуулсан гэж ойлгогдож байна.

Түүнчлэн Эрүүгийн хуулийн 2.3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт гэм буруу нь санаатай, эсхүл болгоомжгүй хэлбэртэй байхыг зааж өгсөн бөгөөд мөн хуулийн 5.2 дугаар зүйлд дараах ялын төрөл байхаар заасан байна. Үүнд:

1.1.торгох ял;

1.2.нийтэд тустай ажил хийлгэх ял;

1.3.зорчих эрхийг хязгаарлах ял;

1.4.хорих ял;

1.5.эрх хасах ял.

2.Торгох, нийтэд тустай ажил хийлгэх, зорчих эрхийг хязгаарлах, хорих ялыг үндсэн, **эрх хасах ялыг нэмэгдэл** ялаар хэрэглэнэ.” гэж заасан байна.

Мөн Эрүүгийн хуулийн 5.7 дугаар зүйлд эрх хасах ялын талаар нарийвчилсан зохицуулалт тусгасан ба “Гэмт хэрэг үйлдсэн хүний нийтийн албанд ажиллах, мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах, эсхүл бусад тодорхой эрхийг нэг жилээс найман жил хүртэл хугацаагаар хориглохыг эрх хасах ял гэнэ.” гээд мөн зүйлийн 2 дахь хэсэгт

“Шүүх гэмт хэрэг үйлдсэн нөхцөл байдал, учирсан хохирол, хор уршгийн шинж чанар, гэмт хэрэг үйлдсэн хүний хувийн байдлыг харгалзан оногдуулсан үндсэн ял дээр нэмж эрх хасах ялыг оногдуулж болно. Энэ хуулийн тусгай ангид заасан тохиолдолд

эрх хасах ялыг заавал оногдуулна.” гэж эрх хасах ял оногдуулах нөхцөлийн талаар зааж өгсөн байна.

Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид заасан гэмт хэргийг хүн санаатай, болгоомжгүй хэлбэрээр үйлдэж болох бөгөөд гэмт хэрэг бүр нь хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаатай холбоогүй юм. Түүнчлэн шүүхээс тухайн гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдийг тодорхой эрхийг хасаж шийдвэрлэж болох тохиолдол болон мэргэжлийн байгууллага нь гишүүнчлэл бүхий этгээдэд тухайн мэргэжлийн үйл ажиллагааг эрхлэх ёс зүйн хувьд боломжгүй гэж үзэж мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хүчингүй болгох тохиолдлыг ялгаатай байдлаар хуулийн төсөлд тусгах нь зүйтэй байна.

Өөрөөр хэлбэл хуулийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах эрхийг нэг талаас шүүх Эрүүгийн хуульд заасан гэмт хэрэг үйлдэж, тус хуулийн тусгай ангид эрх хасах шийтгэл оногдуулахаар заасны дагуу, эсхүл шүүгч гэмт хэргийн нөхцөл байдал, учирсан хохирол, хор уршгийн шинж чанар, гэмт хэрэг үйлдсэн хүний хувийн байдлыг харгалзан нэмж оногдуулсны дагуу хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах эрх хүчингүй болох нэг нөхцөл болон шүүхээс эрх хасах ял оногдуулаагүй боловч мэргэжлийн холбоо нь гэмт хэрэг үйлдсэн тул хуульчаар ажиллах эрхгүй гэж үзэж эрхийг нь хүчингүй болгож болох хоёр дахь нөхцөлийг хэрэглэх бол гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруугийн хэлбэрийг харгалзан хуулийн төсөлд ялгаатай байдлаар тусгах нь зүйтэй байна.

Түүнчлэн хуулийн төслийн гуравдугаар бүлэгт хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах эрхийг түдгэлзүүлэх талаарх зохицуулалт огт байхгүй байна. Өөрөөр хэлбэл хуульч нь нэг бол эрх нь хүчингүй болно, эсхүл дуусгавар болно гэсэн хоёр л нөхцөлд мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах боломжгүй болохоор зохицуулсан байна.

Гэтэл бодит байдалд гадаадад урт хугацаагаар суралцах, өвдөх, гэр бүлийн гишүүнийг асрах болон бусад хүндэтгэн үзэх шалтгааны улмаас тодорхой хугацаагаар мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах эрхээ түдгэлзүүлэх шаардлага байдаг бөгөөд энэ тохиолдолд хэрхэн шийдвэрлэх нь ойлгомжгүй байна. Мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах эрхийг түдгэлзүүлэх хугацаанд үргэлжилсэн сургалтын асуудал болон гишүүнчлэлийн татварын асуудлыг шийдвэрлэх шаардлагатай тул хуулийн төсөлд түдгэлзүүлэх үндэслэлийг зайлшгүй зохицуулж өгөх шаардлагатай юм.

Эсхүл хууль санаачлагч нь хууль мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах эрхийг түдгэлзүүлэх тухай асуудал байж болохгүй гэж үзэж байгаа бол энэ талаарх үндэслэлээ хуулийн төслийн үзэл баримтлал, танилцуулгад тодорхой тайлбарлах шаардлагатай юм. Эрх зүйч гэдэг нь Монгол Улсын холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу мэргэжил бол хуульч гэдэг нь тодорхой зөвшөөрөл гэж ойлгогдож байна. Үүнд нийцүүлэн Төрийн албаны тухай хууль тогтоомжид тухайн ажлын байранд тавигдах мэргэжлийн шаардлага дээр “хуульч” бус “эрх зүйч” гэж томъёолсон байх тул хуулийн төслийн 3.1.2 дахь заалтын дагуу төрийн байгууллагад ажиллаж байгаа хуульч нь хуульчийн

мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулж байгаад хамаарахгүй байна. Иймээс эдгээр хуульчид хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах эрхээ хэрхэн түдгэлзүүлэх асуудал ойлгомжтой байгааг зохицуулах шаардлагатай байна.

Хуулийн төслийн тавдугаар бүлэгт хуульчийн эрх, үүрэг, хориглох зүйлийг тогтоосон байна. Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүлэхтэй тэмцэх тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.9 дэх заалтад “нотариатч, хуульч, эсхүл нягтлан бодох бүртгэлийн болон санхүүгийн зөвлөх үйлчилгээ үзүүлэгч нь өөрийн харилцагчтай холбоотой дараах ажиллагааг бэлтгэсэн, хийсэн, эсхүл оролцсон бол:

4.1.9.а.үл хөдлөх хөрөнгө худалдах, худалдан авах;

4.1.9.б.харилцагчийн хөрөнгийг удирдах;

4.1.9.в.банкны, хадгаламжийн, үнэт цаасны дансыг удирдах;

4.1.9.г.компанийг үүсгэн байгуулах, түүний үйл ажиллагааг явуулах, удирдахад зориулан хөрөнгө татах, бүрдүүлэхийг зохион байгуулах;

4.1.9.д.хуулийн этгээдийг үүсгэн байгуулах, түүний үйл ажиллагааг явуулах, удирдах, эсхүл хэлцлийн үндсэн дээр аливаа тодорхой үйл ажиллагаа явуулах, удирдах, эсхүл аж ахуйн нэгжийг худалдах, худалдан авах.” Бол Санхүүгийн мэдээллийн албанд мэдээлэх замаар мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэхэд үүрэгтэй байхаар заасан байна. Энэ үүргийн талаар хуулийн төсөлд тусгаагүй байх тул энэ талаар холбогдох хуулийг эшлэн тусгах нь зүйтэй байна.

Мөн төслийн 27 дугаар зүйлийн 27.1.16 дахь заалтад “шүүхээр эцэслэн шийдвэрлэгдээгүй хэргийн талаар өөрийн байр сууриа хэвлэл, мэдээллийн хэрэгсэл, олон нийтийн сүлжээнд нийтлэх;”-ийг хориглосон байна. Энд “хэргийн талаар өөрийг байр сууриа илэрхийлэх” гэсэн нь хэтэрхий өргөн утгатай бөгөөд олон янзын үйлдлийг оруулан тайлбарлаж болохоор байх тул тодорхой хүрээ хязгаарыг тогтоож өгөх нь зүйтэй байна. Тухайлбал хэрэг хэрхэн шийдвэрлэгдэх тараа буюу шүүхийн шийдвэр хэрхэн гарах талаар, эсхүл хэргийн оролцогчийг гэм буруугийн талаар гэх мэт тодорхой шалгуур, хүрээ тогтоож өгөх нь зүйтэй байна.

Өмгөөллийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйлд өмгөөлөгчид хориглох зүйлийг зааж өгөхдөө 15.1.7-д “энэ хуулийн 13.1.5-д заасны дагуу хуулбарлан авсан нотлох баримт, баримт сэлтийг тухайн хэрэг, маргаан эцэслэн шийдвэрлэгдээгүй байхад хэвлэл, мэдээллийн хэрэгсэл, олон нийтийн сүлжээнд нийтлэх;” гэж үйлдлийг тодорхой зааж хориглосон байна. Иймд хуулийн төслийн хориглалоттой холбоотой зохицуулалтыг дээрхтэй ижил байдлаар тодорхой болгох нь зүйтэй байна.

4.4. “ХАРИЛЦАН УЯЛДАА” ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙН ҮНЭЛГЭЭ

Энэ шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зохицуулалтыг бүхэлд нь хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа Монгол Улсын бусад хууль тогтоомжтой болон еер хоорондоо харилцан уялдаатай, давхардал, хийдэл, зөрчил үүсгэхээргүй бичигдсэн эсэхийг болон хуулийн төслийг үг үсэг, нэр томъёо ойлгомжтой, нэг мөр ойлгогдохоор байгаа зэрэг хуулийн төслийн бичилтийн техниктэй холбоотойгоор хуулийн төслийг үнэлэх юм.

Хуулийн төслийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1.2 дахь заалтад “төрийн байгууллага, ашгийн төлөө бус хуулийн этгээд болон бусад хуулийн этгээдэд эрх зүйч мэргэжил шаардах үндсэн ажил, албан тушаал” эрхэлснийг эрх зүйч мэргэжлээр ажиллаж мэргэжлийн дадлага хийсэнд тооцохоор заасан боловч уг иргэн хуульчийн мэргэжлийн шалгалтад оролцож “хуульч”-ийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл авсан иргэн үргэлжлүүлэн төрийн байгууллага, ашгийн төлөө бус хуулийн этгээд болон бусад хуулийн этгээдэд эрх зүйч мэргэжил шаардах үндсэн ажил, албан тушаалаа эрхлэхийг хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхэлсэн гэж үзэхгүй байхаар зохицуулсан нь зөрчил, хийдэл үүсгэхээр байх тул хуулийн төслийн 3.1.2 дахь заалтын ойлгомжгүй байдлыг арилгах шаардлагатай байна. Хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагааны талаарх тодорхойлолт нь бусад хууль тогтоомжтой уялдаатай, эрх зүйн хувьд ач холбогдол бүхий зохицуулалт тул оновчтой тодорхойлох нь зүйтэй байна.

Хуулийн төслийн 37 дугаар зүйлийн 37.1 дэх хэсэгт “Хуульчдын холбооны санхүүжилт нь Хуульчийн шалгалтын болон хуульчийн нэгдсэн бүртгэлийн хураамж, **гишүүнчлэлийн хураамж**, хуульчийн үргэлжилсэн сургалтын төлбөр, эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил гүйцэтгэсний орлого, хэвлэн нийтлэлийн орлого, хуулиар хориглоогүй хандив, тусламжаас бүрдэнэ.” гэж заасан боловч хуульчийн эрх, үүрэг дээр гишүүнчлэлийн хураамж төлөх талаар үүрэг ногдуулаагүй байна. Гэтэл 37.4 дэх хэсэгт “Хуульчдын холбоо нь шүүгч, прокурор, өмгөөлөгч, нотариатч гишүүдээс гишүүнчлэлийн хураамж авахгүй бөгөөд бусад хуульчдын төлөх гишүүнчлэлийн хураамжийн хэмжээг Холбооны дүрмээр тогтооно.” гэж зааснаас үзэхэд гишүүд нь хураамж төлөх үүрэгтэй байна. Иймд гишүүнчлэлийн хураамжийн талаар тодорхой зохицуулалт тусгах буюу төсөлд заасан зарим гишүүн хуульчийн тухайд хураамжийг холбогдох хуульд заасны дагуу тус тусын танхим, холбоонд төлөх талаар зааж өгөх нь зүйтэй.

Хуулийн төсөлд хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа түдгэлзүүлэх талаар зохицуулалт огт тусгагдаагүй байна. Энэ нь цаашид түдгэлзүүлэх тухай асуудал байхгүй байх уу? Холбогдох хууль тухайлбал Нотариатын тухай, Шүүхийн тухай хуулиудаар эрхийг түдгэлзүүлэх асуудлыг зохицуулсан тул уг хуулийн дагуу нотариатын үйл ажиллагаа явуулах эрх түдгэлзсэн тохиолдолд хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хэрхэн шийдвэрлэх, өвчлөх, гадаад улсад урт

хугацаагаар суралцах, бусад хүндэтгэн үзэх шалтгаантай тохиолдолд мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хэрхэн шийдвэрлэх, түдгэлзүүлэх тухай зохицуулалт байхгүй тул хуульчийн үргэлжилсэн сургалтад хамрагдах болон гишүүнчлэлийн татвар төлөх боломжгүй тохиолдол үүсвэл эрхийг хүчингүй болгох уу?, эсхүл яаж шийдвэрлэх үү зэрэг олон асуудал тодорхойгүй байгааг зохицуулах шаардлагатай байна.

Түүнчлэн хуулийн төсөлд нэр томьёог жигд хэрэглээгүй байх тухайлбал “хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл”, “хуульчийн зөвшөөрөл” гэсэн нэр томьёог маш ихээр хольж хэрэглэсэн, цаашид “хуульчийн зөвшөөрөл” гэнэ гэсэн мөртлөө дараагийн зүйл, заалтуудад “хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл” гэсэн нэр томьёог ашигласан нь байгаа хуулийн төсөл доторх зохицуулалт болон бусад хуульд хэрэглэсэн нэр томьёоноос зөрүүтэй, “хууль зүйн сургуулийн сургалтын хөтөлбөрийн магадлан итгэмжлэл” гэснийг “хууль зүйн сургуулийн магадлан итгэмжлэл” гэж ялгаатай нэрлэсэн нь эрх зүйн үр дагавартай тул эдгээрийг засах нь зүйтэй байна.

Тухайлбал Шүүгчийн эрх зүйн байдлын тухай, Өмгөөллийн тухай зэрэг хуульд “хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл” гэсэн нэр томьёог ашигласан, Боловсролын тухай хуульд эрх олгосон байгууллага нь зөвхөн сургалтын хөтөлбөрийн магадлан итгэмжлэл хийж болохоор заасан байх тул Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын хоёрдугаар хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах” аргачлалд заасан нийцүүлэн нийтлэг утгаар ойлгох нэр томьёог бусад хуульд зааснаар хэрэглэх нь зүйтэй байна.

Мөн “хуульч”, “эрх зүйч” гэсэн хоёр нэршлийн ялгааг тодорхой болгох буюу “хуульч” мэргэжил бус тодорхой үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл болохыг тодруулж, түүнд нийцүүлэн холбогдох өөрчлөлтийг тусгах нь зүйтэй байна.

ТАВ.САНАЛ, ЗӨВЛӨМЖ

Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасны дагуу Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын гуравдугаар хавсралтаар батлагдсан аргачлалын дагуу төслийн үр нөлөөг үнэлэв.

Төслийн үр нөлөөг үнэлэхийн тулд хуулийн төслийн зорилгод хүрэх байдал, практикт хэрэгжих боломж, хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал, харилцан уялдаа зэрэг шалгуур үзүүлэлтийг шалгах хэрэгслийн хамт ашиглан шалгуур үзүүлэлт тус бүрд нарийвчилсан үнэлгээг хийсэн болно.

Хуулийн төсөл нь одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох, тухайлбал хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагааны талаарх тодорхойлолт, мэргэжлийн дадлага хийсэн хугацааг тооцох, хэрэгжих боломжгүй болоод байсан нэгдсэн хариуцлагын асуудал болон Холбооны бүтэц, зохион байгуулалт, хуулийн сургуулийн сургалтын хөтөлбөрийн магадлан итгэмжлэлийн талаар дэвшилтэд зохицуулалт тусгагдан боловсруулсан байгааг дурдах нь зүйтэй байна.

Энэхүү үнэлгээ нь хуулийн төслийн боловсруулалтын чанарыг сайжруулах зорилготой тул төслийн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох талаар дараах зөвлөмжийг багцлан хууль санаачлагчид хүргүүлж байна.

Үүнд:

Хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаанд хамаарах ажил, албан тушаалыг холбогдох хууль тогтоомжид нийцүүлэн оновчтой тодорхойлох шаардлагатай байна. Төрийн байгууллага болон хувийн хэвшлийн байгууллагад эрх зүйч ажиллахаар заасан албан тушаал эрхэлж байгаа хуульчийг мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхэлсэнд тооцохгүй байхаар заасан нь холбогдох хууль тогтоомжийн зөрчил үүсгэж болзошгүй байна. Өөрөөр хэлбэл төрийн байгууллага нь тавигдах шаардлагаа хуульч бус эрх зүйч гэж тавьдаг тул тухайн албан тушаал дээр ажиллаж байгаа этгээдийн шүүгч болох боломжийг хязгаарласан зохицуулалт болсон байна.

Иймд хуульч нь холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу мэргэжил биш, тодорхой үйл ажиллагаа явуулах зөвшөөрөл байхаар ойлгогдож байгаа тул дээрх хоёр нэршлийн ялгааг тодорхой болгох, хуулийн төслийг хуульд нийцүүлэх, эсхүл холбогдох хууль тогтоомжийг дагалдуулан өөрчлөх шаардлагатай.

Хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх тухай зохицуулалт хуулийн төсөлд тусгагдаагүйгээс хийдэл үүсэхээр байна. Зарим хуульч буюу тухайлбал нотариатын үйл ажиллагаа явуулах эрхийг түдгэлзүүлэх тухай зохицуулалт Нотариатын тухай хуульд тусгагдсан байдаг тул нотариатын үйл

ажиллагаа явуулах зөвшөөрлөө түдгэлзүүлсэн тохиолдолд хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах эрхээ яаж шийдвэрлэх, гадаад улсад урт хугацаагаар суралцах, амьдрах, хүүхэд төрүүлэх, бусад хүндэтгэн үзэх шалтгааны улмаас хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах боломжгүй болсон тохиолдолд зөвшөөрлөө хэрхэх тухай асуудал сөхөгдөх юм.

Мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулах эрх түдгэлзээгүй тохиолдолд мэргэжлийн холбооны гишүүний хувьд хүлээж байгаа үүрэг тухайлбал хуульчийн үргэлжилсэн сургалтад хамрагдах, гишүүнчлэлийн татвар, хураамжийг төлөх зэрэг үүрэг хадгалагдах тул хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагааг түдгэлзүүлэх зохицуулалтыг хуулийн төсөлд тусгах нь зүйтэй.

Хууль зүйн сургуулийн сургалтын хөтөлбөрийн магадлан итгэмжлэлийн асуудлыг хуулийн төсөлд Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд зааснаас ялгаатай байдлаар буюу зөвхөн сургалтын хөтөлбөрийг магадлан итгэмжлэхээр Боловсролын тухай хуульд нийцүүлэн зохицуулсан боловч холбогдох зарим заалт нь Боловсролын тухай суурь хуульд нийцэхгүй байх тул хуулийн төслийн мөн бүлгийн зохицуулалтыг Боловсролын тухай хуультай нийцүүлэх замаар зохицуулалтыг боловсронгуй болгох, хэрэгжих боломжтой байдлаар томьёолох шаардлагатай.

Монголын хуульчдын холбооны бүтэц, чиг үүргийг Шүүгчийн эрх зүйн байдлын тухай, Прокурорын тухай, Өмгөөллийн тухай, Нотариатын тухай зэрэг хуульд нийцүүлэн өөрчилөн хууль тогтоомжийн уялдааг хангахад үр нөлөөтэй зохицуулалт тусгагдсан боловч цаашид Хуульчдын холбооны нөөц боломжийг төрийн бусад чиг үүргийг гүйцэтгүүлэх чиглэлд ашиглах талаарх эрх зүйн үндсийг тодорхойлох нь зүйтэй байна. Тухайлбал хууль тогтоомжийн судалгаа хийх, хуулийн орчуулга зэрэг төр төрийн бус байгууллагаар гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгүүлж болох чиг үүргийг гүйцэтгэх боломжийг олгосон эрх зүйн зохицуулалтыг тусгах нь цаашид үр нөлөөтэй байна.

Хуулийн төслийн бичилтийн тухайд нэг ойлголтыг өөр өөрөөр нэрлэн хэрэглэсэн буюу нэр томьёог бусад хуультай нийүүлэн жигдлэх шаардлагатай техникийн болоод зарим зохицуулах шаардлагатай харилцааг зохицуулаагүй, давхардуулсан зэрэг давхардал, хийдэл үүсгэх талаар тодорхой санал гаргасныг анхаарч, хуулийн төслийг сайжруулах нь зүйтэй байна.